

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับเหตุจำเป็น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2

Legal Problems Related to Necessary Causes according to
The Criminal Procedure Code Section 89/1 and Section 89/2

บุญธิดา ปันเปี่ยมทอง *

Boontida Panpimethong

ดร.เอกพงษ์ สารน้อย **

Dr.Egkapon Sarnnoi

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาและวิวัฒนาการ ทฤษฎีและแนวคิดในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ โดยศึกษามาตรการทางกฎหมายทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นและหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวให้มีความชัดเจนและบังคับใช้ได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำของประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 มีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่าไม่มีการนำเอามาตรการดังกล่าวมาบังคับใช้ให้เกิดผลได้จริง เนื่องจากมาตรการดังกล่าวยังมีปัญหาทางกฎหมายหลายประการ ได้แก่ กฎหมายมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ของ “เหตุจำเป็น” ที่จะนำเอามาตรการดังกล่าวมาใช้บังคับไว้ให้ชัดเจนเพียงพอ และกฎหมายไม่ได้กำหนดสถานที่ซึ่งให้มีความสัมพันธ์กับเหตุจำเป็นของตัวผู้กระทำความผิด นอกจากนี้กฎหมายยังไม่ได้กำหนดประเภทหรือลักษณะของความผิดที่ห้ามมิให้นำมาตรการดังกล่าวมาบังคับใช้ ซึ่งปัญหาความไม่ชัดเจนของกฎหมายนี้เป็นการเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจมากจนเกินไป อันเป็นเหตุให้ในทางปฏิบัติศาลไม่นำมาตรการดังกล่าวมาใช้บังคับเลย ซึ่งเมื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ พบว่า ในประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา แม้กฎหมายจะไม่ได้กำหนดว่าในการนำเอามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำมาบังคับใช้จะต้องปรากฏเหตุจำเป็นอย่างไร แต่มีการกำหนดหลักเกณฑ์อย่างชัดเจนว่าผู้กระทำความผิดประเภทใดบ้างที่ศาลสามารถพิจารณาใช้มาตรการเช่นนี้ได้ โดยประเทศอังกฤษกำหนดให้สถานที่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดต้องมีความสัมพันธ์กับตัวผู้กระทำความผิด และในประเทศ

* นักศึกษา หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มหาวิทยาลัยศรีปทุม

** อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

สหรัฐอเมริกาที่มีบทบัญญัติที่กำหนดฐานความผิดร้ายแรงที่ห้ามมิให้นำมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้บังคับอย่างชัดเจน

เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงเสนอแนะให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลได้จริงตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

คำสำคัญ: การควบคุมตัว, สถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ

ABSTRACT

The objective of this research is to study background, evolution, theories and concepts behind detention of suspects or offenders by alternative to incarceration. The research was implemented by studying legal measures both in Thailand and foreign countries in order to analyze arising legal problems and search for guidelines in amendment of such legal measures to be clear, enforceable and effective.

According to the research results, it was discovered that legal measures related to the detention of suspects or offenders by alternative to incarceration according to the Criminal Procedure Code Section 89/1 and Section 89/2 have been in effect since B.E. 2550 (2017). However, in practice, it appeared that such measures have not been effectively implemented because there were many legal problems found in such measures. For example, the criteria of “Necessary Causes” have not been determined clearly enough to implement such measures, and the place of detention correlated with the offender’s necessary cause has not been specified.

In addition, the law has not yet determined the type or description of the offense that prohibits such measures from being enforced that law’s ambiguity may allow the court to exercise excessive discretion. As a result, in practice, the court would not apply such measures at all. From the study of relevant legal measures in foreign countries, it was found that although the legal measures in the detention of suspects or offenders by alternative to incarceration have not been determined to enforce by laws that must have necessary causes or not, the criteria were determined clearly that which types of offenders the court can consider applying such measures in the United Kingdom and the United States of America. In England, the place of detention of offenders must be related to the offender while the

provisions defined serious offenses that forbidden to apply measures to treat offenders in the community were clearly enforced in the United States of America.

As a guideline for solving such problems, it was suggested that there should be amendments of the laws related to the legal measures in the detention of suspects or offenders by alternative to incarceration in order to make the laws clear that it will be able to enforce the laws to be effective according to the law intention.

Key Words: Detention, Alternative To Incarceration

Type of Article Research Article

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โทษจำคุกเป็นโทษที่ถูกนำมาใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิดมากที่สุด เนื่องจากเป็นโทษที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษในหลายด้าน ทั้งการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู และการลงโทษเพื่อตัดโอกาสในการกระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตาม การลงโทษจำคุกนั้น ก่อให้เกิดภาระแก่รัฐในการบริหารจัดการเรือนจำและดูแลผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การลงโทษจำคุกกับผู้กระทำความผิดเล็กน้อยในคดีที่ไม่เป็นอันตรายต่อสังคมและการลงโทษจำคุกกระยะสั้น นอกจากรัฐจะมีภาระต้องเลี้ยงดูผู้กระทำความผิดที่ไม่จำเป็นต้องถูกจำคุกและก่อให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำแล้ว การลงโทษจำคุกยังส่งผลเสียแก่ตัวผู้กระทำความผิดโดยไม่สมควรอีกด้วย ซึ่งปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำนั้น ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้ต้องขัง การบริหารจัดการเรือนจำ การจัดสวัสดิการและการดูแลผู้ต้องขัง ความแออัดดังกล่าวส่งผลให้ผู้ต้องขังมีความเครียด มีพฤติกรรมกระทำการผิดวินัย เกิดการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายผู้ต้องขังด้วยกันเอง และการฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังก็ไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง ปัญหานี้ก็เป็นอุปสรรคสำคัญในการบริหารจัดการเรือนจำในกรณีเกิดโรคระบาดด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบันเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) โดยรายงานสถานการณ์ COVID-19 ของกรมราชทัณฑ์ วันที่ 30 พฤษภาคม 2564 มียอดผู้ติดเชื้อสะสม 23,245 ราย เสียชีวิต 7 ราย¹ ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงมาก สาเหตุมาจากพื้นที่เรือนจำมีความคับแคบ ความเป็นอยู่ค่อนข้างแออัด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาแนวทางแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวอย่างเร่งด่วน

แนวทางในการแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำไม่เพียงแต่มุ่งไปที่การเพิ่มหรือขยายเรือนจำ แต่ควรลดการใช้เรือนจำด้วย การแก้ไขปัญหามีหลายวิธี เช่น การปรับปรุงการใช้กฎหมายอาญาให้เหมาะสม การใช้มาตรการทางเลือกแทนการจำคุก การใช้กักขังอิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้ต้องขัง และการใช้

¹ กรุงเทพธุรกิจ. (2564). 'คลังเตอรเรือนจำ' ผู้ต้องขังติดโควิด-19 รายใหม่ 1,902 ราย. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/940884>. [2564, 1 มิถุนายน]

มาตรการลดทอนความเป็นอาชญากรรมในคดีอาชญากรรม เป็นต้น² ซึ่งมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำก็เป็นหนึ่งในทางเลือกที่ช่วยลดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้

แนวคิดของมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ เริ่มต้นจากการหาแนวทางในการแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ซึ่งจากการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 1 : กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด³ ได้เสนอแนวทางการใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment) ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยได้แนวคิดจากประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนที่เหมาะสมควบคู่กับการนำมาตรการลงโทษที่เหมาะสมเพื่อลดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ต่อมากระทรวงยุติธรรมได้นำการวิจัยดังกล่าวมาศึกษาและยกร่างกฎหมาย จนเกิดพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 โดยสาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ คือ การเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 89/1 และ มาตรา 89/2 ซึ่งบัญญัติให้อำนาจศาลอาจมีคำสั่งขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ ซึ่งสถานที่ดังกล่าวต้องมีใช้สถานที่ตำรวจหรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน และอาจมีคำสั่งให้ผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดที่ได้รับโทษจำคุกมาแล้วระยะหนึ่งไปจำคุกในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุกได้ รวมทั้งการใช้มาตรการอื่นๆ แทนการจำคุกในเรือนจำ เช่น การจำคุกเฉพาะวันที่กำหนด การจำคุกโดยวิธีการอื่นโดยการจำกัดการเดินทางและอาณาเขตด้วย ต่อมาเพื่อกำหนดวิธีการควบคุม มาตรการการป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น จึงได้มีการตรากฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้อื่นซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556 ขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 ในทางปฏิบัติกลับไม่สามารถนำมาตราดังกล่าวมาบังคับใช้ได้จริง เนื่องจากมาตรการดังกล่าวยังมีปัญหาทางกฎหมายหลายประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาทางกฎหมายที่มีได้กำหนดบทนิยามของคำว่า “เหตุจำเป็น” ในการใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2

² ศรีนยา สรมา. (2563). *ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. หน้า 1

³ สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. (2547). “*กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด*”. การประชุมระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 1 17-18 กรกฎาคม 2546. กรุงเทพฯ: คຸຣຸສຸກຸລາດພຣ້າວ. หน้า 8

2. ปัญหาทางกฎหมายที่มีได้กำหนดหลักเกณฑ์ของสถานที่ซึ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1) ให้มีความสัมพันธ์กับเหตุจำเป็นของผู้กระทำ ความผิด

3. ปัญหาทางกฎหมายที่มีได้กำหนดประเภทหรือลักษณะของความผิดที่ห้ามมิให้นำมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 มาบังคับใช้

จากสภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้สามารถบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2

2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศเกี่ยวกับเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2

3. เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2

4. เพื่อให้ได้แนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2

3. ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์และปัญหากฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำที่เกี่ยวข้องกับเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 และหลักเกณฑ์ในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ กฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้อื่นซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556 รวมถึงกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา และมาตรฐานขั้นต่ำสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2
2. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยและมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศเกี่ยวกับเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2
3. ทำให้ทราบถึงปัญหากฎหมายเกี่ยวกับเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ

การลงโทษจำคุกในเรือนจำแต่เดิมมีความคาดหวังว่าจะเป็นมาตรการการลงโทษที่มีมนุษยธรรมและให้ประโยชน์แก่สังคมมากกว่าการลงโทษโดยใช้ความรุนแรงเพื่อแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดแบบดั้งเดิม แต่ในปัจจุบันความเชื่อมั่นในระบบการลงโทษจำคุกในเรือนจำลดน้อยลงเรื่อยๆ เนื่องจากการลงโทษจำคุกในเรือนจำสะท้อนให้เห็นผลกระทบทางด้านลบ ทั้งต่อตัวผู้กระทำความผิดเอง และต่อสังคมส่วนรวมหลายประการ โดยเรือนจำมักจะถูกกล่าวหาว่าเป็นโรงเรียนของอาชญากรมากกว่าสถานที่แก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด และเมื่อตระหนักถึงแนวคิดที่ว่าในสักวันหนึ่งผู้ต้องขังในเรือนจำก็ต้องถูกปล่อยออกจากเรือนจำ และกลับสู่สังคมภายนอก โดยเฉพาะกับผู้กระทำความผิดบางรายที่กระทำความผิดครั้งแรกหรือกระทำความผิดเล็กน้อย มิใช่อาชญากรอาชีพ สมควรได้รับโอกาสปรับปรุงแก้ไขตนเองและสำนึกกับการกระทำความผิดของตน และเพื่อจะได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ การรับโทษจำคุกในเรือนจำจึงอาจไม่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด อีกทั้ง การแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอาจทำให้หลังจากที่ผู้กระทำความผิดพ้นโทษจะปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้ยาก ดังนั้น จึงเกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน การลดการใช้โทษจำคุกและการใช้วิธีการลงโทษทางเลือกอื่นแทนการจำคุกในเรือนจำ⁴ โดยมีความมุ่งหวังที่จะตัดหรือหันเหผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม

มาตรการลงโทษระดับกลาง เป็นมาตรการทางเลือกอย่างหนึ่งในการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้มีรูปแบบที่หลากหลายและมีระดับความเข้มข้นที่แตกต่างกัน ทำให้สามารถนำมาใช้ควบคุมผู้กระทำความผิดโดยกำหนดให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดแต่ละคนได้ อีกทั้ง มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำยังสามารถลดปัญหาที่เกิดจากการจำคุกระยะสั้นได้หลายประการ ทั้งเป็นการลดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดเข้าไปเรียนรู้การกระทำความผิดอื่นๆ จากอาชญากรในเรือนจำ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ปรับสภาพชีวิตในชุมชนได้ดียิ่งขึ้น โดยผู้กระทำ

⁴ นันทิ จิตสว่าง. (2542). *หลักทฤษฎีวิทยา : หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.

ความสามารถประกอบอาชีพทำมาหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ และที่สำคัญคือเป็นการลดความแออัดในเรือนจำ แก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ และช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายของรัฐในการเลี้ยงดูผู้ต้องขังบางประเภทที่ไม่จำเป็นอีกด้วย

6. ผลการวิจัย

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำในประเทศไทย เริ่มมีผลบังคับใช้นับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 ในทางปฏิบัติพบว่าไม่สามารถนำมาตราทางกฎหมายดังกล่าวมาบังคับใช้ให้เกิดผลได้จริงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวยังขาดความชัดเจนและไม่เหมาะสมหลายประการ ซึ่งจากการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 พบว่ามาตรการทางกฎหมายดังกล่าว มีปัญหา 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก ปัญหาทางกฎหมายที่มีได้กำหนดบทนิยามของคำว่า “เหตุจำเป็น” ในการใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ซึ่งเมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 พบว่า กฎหมายกำหนดให้การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ทั้งในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณา ตามมาตรา 89/1 วรรคแรก หรือในกรณีที่จำเลยซึ่งศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกที่มีการจำคุกมาแล้วตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ตามมาตรา 89/2 วรรคแรก เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตามที่กฎหมายกำหนดจะต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลหรือศาลจะเห็นสมควรใช้มาตรการดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อปรากฏว่ามี “เหตุจำเป็น” เท่านั้น แต่กฎหมายมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ของคำว่า “เหตุจำเป็น” ไว้ให้ชัดเจน ถึงแม้ว่าการไม่กำหนดความหมายของเหตุจำเป็นเช่นนี้จะเป็นการเปิดช่องให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการพิจารณาถึงเหตุจำเป็นได้อย่างเต็มที่ แต่เมื่อไม่มีกฎหมายวางแนวทางไว้ให้ชัดเจนเพียงพอ ศาลจึงไม่ได้พิจารณาใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำตามมาตรา 89/1 และ 89/2 เลย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเหตุจำเป็นในการใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ตามมาตรา 89/1 และ มาตรา 89/2 อาจเป็นเหตุจำเป็นของรัฐที่ต้องการลดความแออัดในเรือนจำ หรืออาจเป็นเหตุจำเป็นของตัวผู้กระทำความผิดเองที่ไม่อาจถูกควบคุมตัวในเรือนจำได้ เนื่องจากการควบคุมตัวในเรือนจำอาจทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อันได้แก่ ผู้กระทำความผิดเจ็บป่วยและต้องรับการรักษาอย่างต่อเนื่อง ผู้กระทำความผิดที่มีอาการป่วยทางจิต และผู้กระทำความผิดที่มีครรภ์

จากการศึกษากฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่น ที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556 ได้มีการบัญญัติถึงเหตุจำเป็นในการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้

การจำกัดการเดินทางและอาณาเขตแก่ผู้ซึ่งต้องจำคุก แต่อย่างไรก็ตาม เหตุจำเป็นที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงดังกล่าวใช้เฉพาะกับกรณีศาลมีคำสั่งให้จำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้ซึ่งต้องจำคุก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (3) เท่านั้น ไม่ครอบคลุมกับกรณีศาลมีคำสั่งให้ซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในสถานที่อื่น ตามมาตรา 89/1 กรณีศาลมีคำสั่งให้จำคุกไว้ในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ ตามมาตรา 892 วรรคหนึ่ง (1) หรือจำคุกเฉพาะวันที่กำหนด ตามมาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (2) ได้

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายของประเทศอังกฤษ และกฎหมายของรัฐโอไฮโอประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าในการนำเอามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำมาบังคับใช้จะต้องปรากฏเหตุจำเป็นอย่างไร แต่เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ว่าผู้กระทำความผิดประเภทใดบ้างที่ศาลสามารถพิจารณาใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำได้ ตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษ ผู้กระทำความผิดที่มีกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 3 เดือน แต่ไม่เกิน 4 ปี ศาลอาจมีคำสั่งให้กักขังผู้กระทำความผิดไว้ที่บ้านได้ ผู้กระทำความผิดที่มีอาการป่วยทางจิต ศาลอาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลจิตเวชได้โดยไม่จำกัดอายุและความผิดทุกประเภทที่มีโทษจำคุก หรือในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้กระทำความผิดร้ายแรง (Felony) ในระดับ 4 อาจถูกกำหนดให้บังคับใช้มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนหรือการทำงานบริการสังคม เป็นต้น

ดังนั้น ในประเทศไทยหากจะนำมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำมาใช้ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเท่านั้น ก็ควรจะต้องมีบทบัญญัติที่ชัดเจนไปเลยว่า “เหตุจำเป็น” เหตุจำเป็นตามมาตราดังกล่าวคือกรณีใดบ้าง เพื่อเป็นแนวทางให้ศาลใช้ดุลพินิจประกอบการพิจารณาใช้มาตรการดังกล่าวต่อไป

ประการที่สอง ปัญหาทางกฎหมายที่มีได้กำหนดหลักเกณฑ์ของสถานที่ซึ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1) ให้มีความสัมพันธ์กับเหตุจำเป็นของตัวผู้กระทำความผิด เนื่องจากการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1) กฎหมายได้บัญญัติให้ลักษณะของสถานที่ซึ่งอื่นที่ไม่ใช่เรือนจำให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งกฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้อื่นซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 ได้กำหนดบทนิยามของคำว่า สถานที่ซึ่ง หมายความว่า สถานที่อื่นนอกจากสถานที่ตำรวจหรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน เรือนจำ หรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุก ที่ตั้งขึ้นเพื่อใช้ซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลย จำคุกผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด หรือควบคุมจำเลยที่ได้รับทุเลาการบังคับให้จำคุก โดยอาจเป็นสถานที่ของราชการหรือของเอกชน โดยกฎกระทรวงฉบับนี้ได้กำหนดลักษณะของสถานที่ซึ่งทางกายภาพเท่านั้น ได้แก่ กำหนดให้สถานที่ซึ่งมีอาณาเขตที่แน่นอนและสามารถตรวจสอบการเข้าออกของบุคคลได้ มีอาคารสถานที่ที่มั่นคงแข็งแรง และมีอุปกรณ์เพียงพอที่จะควบคุมดูแลบุคคลให้อยู่ในสถานที่นั้น มีช่องทาง

เข้าออกเท่าที่จำเป็นและจัดให้มีระบบการรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสม แต่ไม่ได้มีบทบัญญัติที่กำหนดให้สถานที่ซึ่งที่นำมาใช้ในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับเหตุจำเป็นของผู้กระทำความผิดที่ต้องใช้มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวเลย

เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 33 ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดสถานที่คุมขัง พ.ศ. 2563 ซึ่งได้บัญญัติให้กำหนดอาณาเขตในสถานที่อื่นที่มีใช้เรือนจำให้เป็นสถานที่คุมขังเพื่อดำเนินกิจการตามภารกิจของกรมราชทัณฑ์นั้น พบว่า นอกจากจะกำหนดลักษณะของสถานที่คุมขังทางกายภาพแล้ว กฎกระทรวงฉบับนี้ยังมีบทบัญญัติที่กำหนดให้กำหนดสถานที่ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของสถานที่ซึ่งด้วย เช่น สถานที่คุมขังที่มีวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติตามระบบการจำแนกและการแยกคุมขัง ได้แก่ สถานที่สำหรับอยู่อาศัย และสถานที่สำหรับควบคุม กักขัง หรือกักตัวตามกฎหมายของทางราชการที่มีใช้เรือนจำ สถานที่คุมขังที่มีวัตถุประสงค์ในการรักษาพยาบาลผู้ต้องขัง ได้แก่ สถานพยาบาลประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม กฎกระทรวงฉบับนี้เป็นการออกโดยอาศัยอำนาจของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 จึงไม่อาจนำมาใช้กับการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 ได้

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายของประเทศอังกฤษ พบว่า มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ กฎหมายได้กำหนดสถานที่ควบคุมผู้กระทำความผิดให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับตัวผู้กระทำความผิด ได้แก่ คำสั่งให้ควบคุมตัวในสถานพยาบาลและคำสั่งให้รักษาตัวในโรงพยาบาล ซึ่งเป็นคำสั่งที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลจิตเวช เพื่อรักษาอาการป่วยทางจิตก่อนได้รับการปล่อยตัว

ดังนั้น เมื่อมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1) บัญญัติให้ลักษณะของสถานที่ซึ่งอื่นที่ไม่ใช่เรือนจำให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง คือ กฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้อื่นซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงควรมีแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับสถานที่ซึ่ง โดยกำหนดสถานที่ให้สัมพันธ์กับเหตุจำเป็นของผู้กระทำความผิด อันได้แก่ สถานที่ซึ่งผู้กระทำความผิดที่เจ็บป่วยและต้องรับการรักษาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ สถานพยาบาลประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน สถานที่ซึ่งผู้กระทำความผิดที่มีอาการป่วยทางจิต ได้แก่ สถานพยาบาลจิตเวช และสถานที่ซึ่งผู้กระทำความผิดมีครรภ์ ได้แก่ สถานที่สำหรับอยู่อาศัย

ประการสุดท้าย ปัญหาทางกฎหมายที่ได้กำหนดประเภทหรือลักษณะของความผิดที่ห้ามมิให้นำมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 มาบังคับใช้ เนื่องจากเมื่อพิจารณาบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธี

อื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 ปรากฏว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ไม่มีบทบัญญัติกำหนดประเภทหรือลักษณะของความผิดที่ห้ามมิให้นำมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 มาบังคับใช้เลย แต่มีเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 89/2 วรรคสอง กำหนดว่า ในการพิจารณาของศาลตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลคำนึงถึงฐานความผิด ความประพฤติดุสิตภาพของผู้ซึ่งต้องจำคุก ตลอดจนสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เสียหายและสังคมด้วยก็ตาม อันเป็นการเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจเท่านั้น ซึ่งการใช้ดุลพินิจพิจารณาเลือกใช้มาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยวิธีการอื่นแทนการจำคุกในเรือนจำเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน หากไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอนให้ศาลพิจารณา ก็อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของกระบวนการยุติธรรมได้ ด้วยเหตุนี้เองอาจเป็นหนึ่งในเหตุผลที่ศาลไม่พิจารณาใช้บังคับมาตรการเหล่านี้เลย

จากการศึกษาความเป็นมาของแนวคิดในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเคยมีการเสนอว่า การนำมาตรการตามร่างมาตรา 89/2 มาใช้กับทุกกรณี โดยเฉพาะกับความผิดร้ายแรงอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ เจตนารมณ์ของคณะผู้ร่างจึงต้องการนำประเภทความผิดและระยะเวลาที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกมาเป็นเงื่อนไขในการใช้สถานที่อื่นแทนเรือนจำ อันเป็นการกำหนดกรอบในการใช้ดุลพินิจของศาล เพื่อไม่ต้องการให้ผู้กระทำความผิดในความผิดร้ายแรงตัวถูกควบคุมตัวในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำหรือมาอยู่ร่วมกับคนในสังคม จึงพิจารณาร่างมาตรา 89/3 ขึ้น เพื่อกำหนดให้ความผิดร้ายแรงตามมาตรา 89/3 (1) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร และ (2) ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายและความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ซึ่งศาลมีคำพิพากษาให้จำคุกไม่ต่ำกว่าสิบปี ตามมาตรา 89/3 (3) เพื่อการจำกัดการใช้ดุลพินิจของศาลให้ชัดเจนขึ้น แต่ในท้ายที่สุดแล้ว การกำหนดฐานความผิดตามร่างมาตรา 89/3 กระทรวงยุติธรรมเห็นว่า กำหนดดังกล่าวทำให้การใช้มาตรการตามมาตรา 89/2 ขาดความยืดหยุ่น จึงได้พิจารณาตัดร่างมาตรา 89/3 ออก และบัญญัติให้เป็นดุลพินิจของศาลในการพิจารณาดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 วรรคสองในปัจจุบัน

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายดังกล่าวในต่างประเทศ พบว่า กฎหมายของรัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการกำหนดฐานความผิดที่เป็นความผิดร้ายแรงซึ่งห้ามมิให้นำมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนอันเป็นมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำอย่างชัดเจน โดยในความผิดร้ายแรงที่กำหนดไว้ให้ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดตามหลักเกณฑ์และระยะเวลาต่างๆ ที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคนได้ทันที

ดังนั้น ในความผิดร้ายแรงที่เป็นความผิดที่เป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อสังคม และเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เพื่อเป็นการตัดผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายนี้ออกจากสังคม อีกทั้งเพื่อการช่วยเหลือยับยั้งผู้กระทำความผิดเองให้เช็ดหลาบและไม่คิดกระทำความผิดอีกและช่วยเหลือผู้อื่นให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดเช่นนั้น ผู้กระทำความผิดจึงสมควรถูกลงโทษจำคุกในเรือนจำโดยไม่ต้องถูกบรรเทาโทษใดๆ ประเทศไทยจึงควรกำหนดประเภทหรือลักษณะความผิดที่ห้ามมิให้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำไว้อย่างชัดเจน

7. ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 ดังต่อไปนี้

7.1 ปัญหาทางกฎหมายที่ได้กำหนดบทนิยามของคำว่า “เหตุจำเป็น” ในการใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2

ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพิ่มเติมบทบัญญัติที่กำหนดบทนิยามของคำว่า “เหตุจำเป็น” ในการใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 89/3 มีรายละเอียดว่า

“มาตรา 89/3 ในการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ให้เจ้าพนักงานคำนึงถึงเหตุจำเป็น ซึ่งรวมถึงเหตุจำเป็นของรัฐ หรือเหตุจำเป็นของผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิด ดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดเจ็บป่วยและต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง
- (2) ผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดมีอาการป่วยทางจิต
- (3) ผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดที่มีครรภ์
- (4) เหตุจำเป็นอื่น เมื่อศาลเห็นว่าการควบคุมตัวในเรือนจำอาจทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิด”

ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นแนวทางในการกำหนดเหตุจำเป็นให้ศาลพิจารณาใช้มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ตามมาตรการทางกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าผู้กระทำความผิดประเภทใดที่ศาลสามารถพิจารณาใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำได้ ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556 ที่มีการบัญญัติถึงเหตุจำเป็นในการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อใช้มาตรการดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน

7.2 ปัญหาทางกฎหมายที่มีได้กำหนดหลักเกณฑ์ของสถานที่ซึ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (1) ให้มีความสัมพันธ์กับเหตุจำเป็นของผู้กระทำความผิด

ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้อื่นซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 ให้เพิ่มเติมบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์ของสถานที่ซึ่งให้มีความสัมพันธ์กับเหตุจำเป็นของผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิด โดยแก้ไขบทบัญญัติในข้อ 3 เพิ่มเติมวรรคสอง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“การกำหนดสถานที่ซึ่งตามวรรคหนึ่ง ต้องคำนึงถึงเหตุจำเป็นของผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วย ดังต่อไปนี้

(1) สถานที่ซึ่งผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดที่เจ็บป่วยและต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ สถานพยาบาลประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน

(2) สถานที่ซึ่งผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดที่มีอาการป่วยทางจิต ได้แก่ สถานพยาบาลจิตเวช

(3) สถานที่ซึ่งผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดที่มีครรภ์ ได้แก่ สถานที่สำหรับอยู่อาศัย”

ในการกำหนดสถานที่ซึ่งให้มีความสัมพันธ์กับเหตุจำเป็นของผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิด ดังที่กล่าวข้างต้นนี้ เพื่อให้บุคคลที่มีเหตุจำเป็นที่ไม่อาจถูกควบคุมตัวในเรือนจำได้ถูกควบคุมตัวในสถานที่ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการกำหนดสถานที่ควบคุมตัวของประเทศอังกฤษ ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดสถานที่คุมขัง พ.ศ. 2563 ที่กำหนดสถานที่ซึ่งให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการใช้คุมขังผู้ต้องขังโดยคำนึงถึงตัวผู้ถูกคุมขังเป็นสำคัญ

7.3 ปัญหาทางกฎหมายที่มีได้กำหนดประเภทหรือลักษณะของความผิดที่ห้ามมิให้นำมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 มาบังคับใช้

ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพิ่มเติมบทบัญญัติที่กำหนดประเภทหรือลักษณะของความผิดที่ห้ามมิให้นำมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 มาบังคับใช้ โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 89/4 รายละเอียดดังนี้

“มาตรา 89/4 ความในมาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 มิให้ใช้บังคับกับผู้ซึ่งต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิต และความผิดดังต่อไปนี้

(1) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร

(2) ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย

(3) ความผิดดังต่อไปนี้ซึ่งศาลมีคำพิพากษาให้จำคุกไม่ต่ำกว่าสิบปี

(1) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน

(2) ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง

- (3) ความผิดเกี่ยวกับเพศ
- (4) ความผิดเกี่ยวกับชีวิต
- (5) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์
- (6) ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ”

ทั้งนี้ เพื่อกำหนดประเภทหรือลักษณะของความผิดร้ายแรงและมีลักษณะเป็นอันตรายต่อสังคม ตามแนวความคิดเดิมที่เคยเสนอในการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 ประกอบกับแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการกำหนดความผิดที่ห้ามมิให้นำมาตรวจควบคุมผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดโดยวิธีอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำมาบังคับใช้ไว้อย่างชัดเจน

อนึ่ง แนวทางในการแก้ไขปัญหาคriminal procedure ที่หนึ่งและประการที่สามที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในการแก้ไขกฎหมายในระดับพระราชบัญญัตินั้น มีกระบวนการพิจารณาที่ยุ่งยากและซับซ้อน ต้องกระทำโดยผ่านรัฐสภาจึงอาจใช้ระยะเวลานาน ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาคriminal procedure ที่สามารถกระทำได้อย่างเป็นรูปธรรมและรวดเร็วที่สุด คือ การใช้ช่องทางตามพระราชบัญญัติใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 โดยให้ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับหรือให้นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมออกกฎกระทรวงที่เป็นการวางหลักเกณฑ์ในการกำหนดเหตุจำเป็นในการใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วยวิธีการอื่นนอกจากการจำคุกในเรือนจำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองที่แก้ไขได้ง่ายและรวดเร็วกว่ากฎหมายระดับพระราชบัญญัติ

บรรณานุกรม

กรุงเทพธุรกิจ. (2564). 'คลัสเตอร์เรือนจำ' ผู้ต้องขังติดโควิด-19 รายใหม่ 1,902 ราย. (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/940884>. [2564, 1 มิถุนายน]

นันทิ จิตสว่าง. (2542). *หลักทฤษฎีอาญา : หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.

ศรันยา สรมา. (2563). *ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. (2547). “กระบวนการทบทวนใหม่ของกระบวนการยุติธรรมใน

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด”. การประชุมระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 1 17-18

กรกฎาคม 2546. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศาลาแดง.